

MALİYE POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİNE YÖNELİK PARADİGMALAR: LİTERATÜR İNCELEMESİ

Gökhan DÖKMEN*

ÖZET

Maliye politikalarının etkinliği, hem akademik hem de politika düzeyinde, uzun süreden beri tartışılan bir konudur. Standart Keynesyen modele göre maliye politikası konjonktürel dalgalanmaları kontrol etmelidir. Şöyle ki; daralma dönemlerinde ekonomiyi canlandırmak amacıyla kamu harcamaları arttırılmalı ve vergilerde indirimle gidilmelidir. Genişleme dönemlerinde ise ekonomideki aşırı ısınmayı engellemek amacıyla vergiler arttırılmalı ve kamu harcamaları azaltılmalıdır. Ancak bu geleneksel bakış açısı, mali politikaların Keynesyen olmayan etkileri olarak adlandırılan ve daraltıcı maliye politikalarının genişletici etkilerine ilişkin bazı gözlemler sonucu değişime uğramıştır. Bu çalışmada maliye politikalarının etkinliği, daraltıcı maliye politikalarının genişletici etkileri bağlamında, hem teorik hem de ampirik literatür açısından incelenmiştir. Mevcut ampirik literatürde daraltıcı maliye politikalarının genişletici etkilere neden olduğuna ilişkin çeşitli bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Maliye politikası, mali çarpanlar, Keynesyen olmayan etkiler*

THE PARADIGMS ON THE EFFECTIVENESS OF FISCAL POLICIES: A SURVEY OF THE LITERATURE

ABSTRACT

The effectiveness of fiscal policy has been the subject of a long-standing debate from both the academia and policy-makers. According to standard Keynesian models, fiscal policy should be countercyclical. This means, increase expenditures and cut taxes to boost economy during recessions. Likewise, during expanding cycles the government should be able to raise taxes and decrease public expenditure to reduce chances of overheating of the economy. However, these conventional views have been challenged by the observation of expansionary effects of contractionary fiscal policy, so called non-Keynesian effects. This paper reviews the

* Yrd. Doç. Dr., Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, 67100, Zonguldak, Türkiye, gokhan.dokmen@karaelmas.edu.tr

theoretical and empirical literature on the effectiveness of fiscal policy especially expansionary effects of contractionary fiscal policies. The empirical evidence survey in this paper is found to provide clear support for the existence of expansionary fiscal consolidations.

Key Words: *Fiscal policy, fiscal multiplier, non-Keynesian effects*

1. GİRİŞ

İktisadi paradigmalarda yaşanan dönüm noktaları, mali politikaların etkinliğine yönelik tartışmaları şekillendirmekte ve devletin ekonomiye müdahale biçimini etkilemektedir. Günümüzde makro ekonomik düşüncüyü şekillendiren en önemli dönüm noktalarından birisi, 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran'dır. Mali politikaların konjonktürel dalgaları azaltmaya yönelik olarak kullanılabileceği veya kullanılması gerektiği fikri, Büyük Buhran döneminde gündeme gelmiştir. Bu dönemde John. M. Keynes tarafından yayımlanan *İstihdam, Faiz ve Para: Genel Teori* adlı çalışma ile mali politikaların toplam talep üzerindeki etkileri sistematik bir biçimde incelenmeye başlanmış ve klasik iktisadi düşünceye alternatif olarak Keynesyen yaklaşım gündeme gelmiştir.

Keynesyen yaklaşım, devletin efektif talebi arttırmak amacıyla ekonomiye müdahalesi üzerine kurgulanmıştır. Devlet müdahalesini temel alan bu yaklaşım, İkinci Dünya Savaşı sonrasında pratiğe aktarılmış ve 1970'li yılların ikinci yarısına kadar yoğun bir biçimde uygulanmıştır. Ancak 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik kriz, Keynesyen refah devletinin finansman sorunlarını ortaya çıkarmış ve söz konusu finansman sorunlarını gidermek amacıyla mali konsolidasyon politikaları gündeme gelmiştir. 1980 ve 1990'lı yıllarda uygulanan bu politikalar, Keynesyen paradigmanın öngörülerine uygun olmayan bazı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Özellikle Danimarka, İrlanda ve Almanya'da 1980'li yılların ilk yarısında uygulanan mali uyum politikalarının özel tüketim harcamaları üzerindeki genişletici etkisi, mali politikaların Keynesyen olmayan etkilerini gündeme getirmiştir. Bu durum, maliye politikalarının etkinliğini genişletici mali daralma hipotezi adı altında hem teorik hem de ampirik olarak inceleyen birçok çalışma yapılmasına neden olmuştur.

Ekonomik konjonktürde yaşanan gelişmeler, mali politikaların etkinliğine yönelik tartışmaları şekillendirmiş ve buna bağlı olarak yoğun bir literatür ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, mali politikaların etkinliğine yönelik literatürü incelemek ve değerlendirmektir. Bu amaçla çalışmanın ilk kısmında mali politikaların etkinliği teorik bir çerçevede ele alınmaktadır. Bu kapsamda mali politikaların toplam talep ve çıktı üzerindeki etkileri, Keynesyen ve Keynesyen olmayan etkiler bağlamında

incelenmektedir. İkinci kısımda ise ampirik literatür ele alınmakta ve değerlendirilmektedir.

2. MALİYE POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİNE YÖNELİK TEORİK LİTERATÜR

Mali politikaların etkinliğine yönelik tartışmaların başlangıç noktasında, 1929 yılında yaşanan dünya ekonomik buhranı yer almaktadır. Buhran döneminde ortaya çıkan işsizlik sorununun giderilmesinde klasik iktisadi paradigmanın küçük ve etkisiz devlet anlayışının işlevsiz kalması; kamu müdahalesine dayalı Keynesyen paradigmayı öne çıkartmıştır. Keynesyen paradigma ile ekonominin Büyük Buhran ile içine düştüğü durgunluktan çıkabilmesi için talep yönlü politikaların uygulanmasının gerekliliği öne sürülmüştür.

Çeşitli ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşmada kamu müdahalesini temel alan Keynesyen paradigma, 1970'li yıllara kadar aktif bir biçimde uygulanmıştır. Ancak 1970'lerde yaşanan ekonomik krizle birlikte, devletin ekonomik sistemde oynadığı rol ile sisteme katılım süreci değişime uğramış ve mali politikaların Keynesyen olmayan etkileri öne çıkmaya başlamıştır. Bu kısımda mali politikaların Keynesyen ve Keynesyen olmayan etkileri teorik bir çerçevede de ele alınmaktadır.

2.1. Maliye Politikalarının Keynesyen Etkileri

Modern iktisadi düşünce içerisinde önemli bir yere sahip olan maliye politikasının temelleri, 1930'lu yıllarda atılmıştır. Söz konusu dönemde J. M. Keynes tarafından yayımlanan *İstihdam, Faiz ve Para: Genel Teori* adlı çalışmayla, maliye politikası bilimsel bir yapıya kavuşmuş ve kamu harcamaları ile vergilerin ekonomi üzerindeki etkileri sistematik ve ayrıntılı bir biçimde incelenmeye başlanmıştır.

İktisat politikası tercihinde maliye politikalarını ön plana çıkaran Keynesyen paradigma, iktisadi yapının genel işleyişi konusunda kendisinden önceki klasik paradigmadan oldukça farklı bir yerde konumlanmıştır. Keynesyen paradigmanın en temel ayırt edici özelliği, talep yönlü iktisat politikaları konusunda ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; Keynesyenlerin ücret ve fiyatları düşme yönünde esnek kabul etmeleri, tam istihdam dengesinin piyasa mekanizması ile kendiliğinden sağlanmasını engellemektedir. Keynesyen paradigmaya göre, tam istihdamın piyasa dinamikleri ile sağlanmadığı böyle bir durumda, efektif talebi harekete geçirmeye yönelik mali politikaların uygulanması gerekmektedir (Erkam, 2010:7-8).

Keynesyen modelde, efektif talebi harekete geçirmeye yönelik bir mali genişleme politikası, toplam talep ve çıktı üzerinde çarpan etkisine

sahiptir*. Keynesyen çarpan mekanizmasına göre, marjinal tüketim eğilime bağlı olarak, kamu harcamalarındaki bir artış ya da vergilerdeki bir azalış şeklinde kendini gösteren mali genişleme, harcanabilir geliri etkileyerek özel tüketim harcamaları ile toplam çıktıyı artmaktadır. Benzer şekilde, kamu harcamalarının kısılmasına ya da vergi artışlarına dayalı mali daralma politikası da, çarpan mekanizması yoluyla toplam çıktı ve istihdamı olumsuz yönde etkilemektedir (Heylen ve Everaert, 2000; Prammer, 2004).

Keynesyen çarpan değeri, 1'den büyüktür. Bu nedenle mali politikalarındaki küçük bir değişimin bile çıktı üzerindeki etkisi, doğrusal ve pozitifdir. Çarpan mekanizmasına bağlı bu durum, maliye politikasını çıktı ve istihdamdaki kısa dönemli dalgalanmaları hafifleterek konjoktüre karşı uygulanabilecek bir politika aracı yapmaktadır. Keynesyen modeldeki maliye politikası bu açıdan, ekonomide istikrar sağlayıcı bir rol üstlenmektedir (Zagler and Durnecker, 2003:397).

2.2. Maliye Politikalarının Keynesyen Olmayan Etkileri

Mali politikaların istikrar sağlayıcı rolüne ilişkin konsensüs, 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren değişmeye başlamıştır. Dünya ekonomisinin bir yeniden yapılanma sürecine girdiği bu dönemde; Keynesyen refah devletinin neden olduğu aşırı harcama eğilimine bağlı olarak mali politikaların sürdürülebilirliği zorlaşmış ve talep yönlü mali politika uygulamaları sorgulanmıştır. Bu sorgulama, mali politikaların Keynesyen olmayan etkilerinin tartışılmasına neden olmuştur. Literatürde maliye politikalarının Keynesyen olmayan etkileri ağırlıklı olarak; rasyonel beklentiler hipotezi, rikardocu denklik hipotezi ve genişletici mali daralma hipotezi ile ortaya konulmuştur (Hemming, Kell ve Mahfouz, 2002; Capet, 2004).

2.2.1. Rasyonel beklentiler hipotezi

1970'li yıllarda ortaya çıkan rasyonel beklentiler hipotezi, Keynesyen Teoriye dayalı makro modellerin yapısını ve bu yapıya dayanan politika önerilerinin geçersizliğini hedef alan bir yaklaşımdır. Keynesyen makro teorinin eleştirildiği bu yaklaşımda, makro ekonomik değişkenler sistematik işlemlere ya da süreçlere dayandırılmakta ve ekonomik değişkenlerin gelecek değerleri bu işlem ya da süreçlere göre rasyonel bir biçimde belirlenmektedir (Savaş, 2000:965-980).

Rasyonel beklentiler hipotezinde makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiler, beklentilerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu yönüyle beklentiler, rasyonel beklentiler hipotezinin temelini oluşturmaktadır. Ancak buradaki beklentiler geçmiş dönemle uyumlu

* Keynesyen yaklaşımda otonom harcamalardaki bir değişimin gelir ve istihdam hacmi üzerinde pozitif ve 1'den büyük bir çarpan etkisi ortaya çıkardığı varsayılmaktadır.

olmayıp, rasyoneldir (Eker, Altay ve Sakal, 2009:73). Rasyonel beklentiler, ekonomik değişkenleri belirleyen bütün işlem ve süreçlerin bilinmesini ve öngörülmesini gerektirmektedir. Bu gereklilik rasyonel beklentiler hipotezindeki karar birimlerinin piyasadaki tüm bilgileri elde etme ve kullanabilme kapasitesine sahip oldukları ve karar alma sürecinde sistematik hata yapmayacakları varsayımına dayanmaktadır.

Bu varsayım, maliye politikasının toplam talep ve çıktı üzerindeki etkinliğini sınırlandırmakta hatta sınırlamaktadır. Şöyle ki; ekonomideki karar birimlerinin rasyonel olması durumunda, konjonktürel bir dengesizliğe karşı uygulanacak mali politikalar önceden tahmin edilmekte ve mali politikaların olası etkileri bertaraf edilmektedir. Başka bir ifadeyle rasyonel bir birey, devletin nasıl bir mali politika izlediğini anladığı anda tutum ve davranışlarını bu politikaya göre ayarlamakta ve söz konusu politikanın etkinliği azalmakta hatta kaybolmaktadır. Örneğin, genişletici bir mali politika uygulaması karşısında rasyonel bir birey tüketimini arttırmayacaktır. Çünkü birey, söz konusu genişletici politikanın ilerleyen dönemde vergilerdeki artış ile finanse edileceğini düşünerek cari dönemdeki tasarrufunu arttıracak ve gelecek dönemdeki vergi artışını bu tasarruflar ile finanse edecektir. Bu nedenledir ki, rasyonel beklentiler hipotezinde uygulanan genişletici bir mali politikanın çıktısı olumlu yönde etkileme imkanı, başka bir ifadeyle politika etkinliği söz konusu değildir (Briotti, 2005:10; Hemming, Kell ve Mahfouz, 2002:6).

Rasyonel beklentiler hipotezinde çıktı üzerindeki etkinlik sadece, mali politika şoklarının öngörülememesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Ancak bu etkinlik kısa dönemde geçerli olup; uzun dönemde politikaya uyum süreci nedeniyle etkinlik sona ermektedir (Capet, 2004:7). Rasyonel beklentiler hipotezinde bu açıdan, Keynesyen modellere dayalı politika önermeleri geçersiz kabul edilmekte ve konjonktürel dalgalanmaları gidermek amacıyla uygulanan talep yönlü mali politika uygulamalarının etkin olmadığı kabul edilmektedir.

2.2.2. Ricardocu denklik hipotezi

Keynesyen teoriyi ve bu teorik yaklaşıma dayalı makro ekonomiyi eleştiren bir diğer yaklaşım ise Ricardocu denklik hipotezidir. Bu hipotez, mal ve hizmet alımına yönelik kamu harcamalarının reel etkilere neden olacağı; ancak bu harcamaların finansman biçiminin (vergi ya da borçlanma) bireylerin tüketim ve yatırım kararları üzerinde herhangi bir etkisi olmayacağı önermesine dayanmaktadır. Bu yönüyle Ricardocu denklik hipotezi, kamu harcamalarının vergi ya da borçlanmayla finanse edilmesinin önemli olmadığını; her iki durumunda da aynı sonucun ortaya çıkacağını ifade etmektedir.

Ricardocu denklik hipotezi, tüketimin cari gelirin fonksiyonu olduğunu iddia eden Keynesyen paradigmanın geçerliliğini sorgulamaktadır. Bu yaklaşımda tüketiciler, rasyonel ve devletin dönemler arası bütçe kısıtını dikkate alacak biçimde, ileri görüşlüdür. Tüketicilerin geleceği öngörerek hareket etmesi durumunda, kamu borçlanması ile finanse edilen bir bütçe açığının toplam çıktı üzerinde herhangi bir etkisi söz konusu olmayacaktır (Hemming, Kell ve Mahfouz, 2002:7). Şöyle ki; bütçe açığının borçlanmayla finanse edilmesi, tahsil edilecek vergilerin ertelenmesi anlamına gelmektedir. Bu ise kamu borcunun değeri ile borcun tekabül ettiği gelecekteki vergilerin şimdiki değerinin eşit olduğunu göstermektedir. Böyle bir durumda bireyler, gelecekteki vergi yükümlülüklerinin şimdiki değerlerini dikkate alarak yatırım ve tüketim kararları vermektedir. Bu durum mali politikaların toplam çıktı üzerindeki etkisizliğinin en temel göstergesi niteliğindedir.

Ricardocu denklik hipotezine göre; devletin bir mali genişleme politikası izlemesi durumunda, yatırımcı ve tüketiciler izleyen dönemlerde mali daralma tedbirlerinin uygulanacağına ilişkin beklenti içine girmektedir. Bu beklenti, mali genişlemeye bağlı olarak kamu tasarruflarındaki azalmanın özel tasarruflardaki artmayla dengelenmesine neden olmaktadır. Böyle bir durumda, genişletici mali politikalara bağlı olarak gelirleri artan tüketiciler, artan gelirlerini tüketim yerine tasarrufa yöneltmekte; bu ise mali politikaların kısmen ya da tamamen etkisiz kalmasına neden olmaktadır.

2.2.3. Genişletici mali daralma hipotezi

1980'li yıllarda bazı Avrupa ülkelerinde uygulanan mali politikalar, bir yandan Keynesyen paradigmanın diğer yandan da Rasyonel Beklentiler ile Ricardocu Denklik hipotezinin öngörülerine uygun olmayan sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Şöyle ki; 1983-1986 yılları arasında Danimarka'da, 1987-1989 yılları arasında ise İrlanda'da uygulanan mali konsolidasyon politikaları bir yandan özel tüketim harcamalarını harekete geçirmiş; diğer yandan da toplam talep ile çıktıda artışa neden olmuştur (Afonso, 2006:7).

Daraltıcı mali politikaların ekonomik faaliyetler üzerindeki genişletici etkilerine yönelik bu sonuçlar, maliye politikalarının etkinliğine yönelik tartışmalara yeni bir boyut kazandırmıştır. Maliye politikalarının etkin olduğuna dair Keynesyen paradigmanın argümanlarına ters olan ve Rasyonel Beklentiler ile Ricardocu Denklik hipotezinin öngörülerinin dışına taşan bu sonuçlar, literatürde farklı isimlerle anılmaktadır. Söz konusu sonuçlar "Maliye Politikalarının Asimetrik Etkileri", "Maliye Politikalarının Keynesyen Olmayan Etkileri" ya da "Maliye Politikalarının Anti-Keynesyen Etkileri" şeklinde adlandırılırken; bu sonuçları açıklamaya yönelik teorik yaklaşımlar ise "Maliye Politikalarına İlişkin Alman Yaklaşımı" veya "Maliye Politikalarına İlişkin Beklentiler Yaklaşımı" veyahut Genişletici Mali Daralma (Expansionary Fiscal Consolidations) Hipotezi şeklinde adlandırılmaktadır (Erkam, 2010:25).

Genişletici mali daralma hipotezi, maliye politikalarının etkinliğini genişletici politikalardan ziyade daraltıcı politikalara dayandırmaktadır. Giavazzi ve Pagano'nun (1990) ileri sürdüğü ve daraltıcı mali politikaların genişletici etkilerini temel alan bu hipotez, çeşitli açıklamalara konu olmuştur (Alesina ve Ardagna, 1998; Alesina ve Perotti 1996; Ardagna, 2004; Giavazzi ve Pagano, 1996; Perotti, 1999; Sutherland, 1997). Mali politikaların çıktı üzerindeki etkilerine yönelik bu açıklamalar, talep yönlü (demand-side) ve arz yönlü (supply-side) kanallardan yapılmaktadır. Talep yönlü kanallardan ilki, *tüketim üzerindeki refah etkisi (wealth effect on consumption)*'dir. Bu etki, Giavazzi ve Pagano (1990)'nun daraltıcı mali politikaların bireylerin geleceğe ilişkin beklentilerini değiştirdiğine yönelik bazı gözlemlerine dayandırılmaktadır. Giavazzi ve Pagano'ya (1990) göre; daraltıcı mali politikalar, gelecekteki vergi yükünün düşmesine yönelik önemli bir sinyal niteliğinde olup; bu durum beklenen yaşam boyu harcanabilir gelirin (expected lifetime disposable income) artmasına neden olmaktadır. Bu durum, bireylerin geleceğe yönelik beklentilerini olumlu yönde etkilemekte ve bunun sonucunda özel tüketim ile toplam çıktıda artış yaşanmaktadır (Briotti, 2005:15).

Beklentilerin mali politikaların etkinliği üzerindeki etkileri, başka bir ifadeyle pozitif refah etkisinin boyutu ve kalıcılığı, kamu borcu/GSYİH rasyosuna bağlıdır. Blanchard (1990), Sutherland (1997) ve Perotti (1999), mali politikaların özel tüketim harcamaları üzerindeki etkisini kamu borç stokuna bağlı olarak ele almıştır. Eğer kamu borç stoku aşırı düzeyde ise Keynesyen paradigmanın öngörülerine uygun olmayan sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Şöyle ki; bireyler, ekonomideki kamu borç stoku belli bir seviyeye ulaştığı zaman, vergilerde yukarıya doğru bir artış olacağı beklentisine girebilir. Böyle bir ekonomik konjonktürde, kamu borç stokunun beklenen seviyeye ulaşmasından önce bir mali konsolidasyon tedbirler paketi çıkartılması durumunda, vergi artışlarına yönelik beklentiler azalabilir. Beklentilerdeki bu değişim, tüketim harcamalarını teşvik ederek pozitif refah etkisine yol açabilir (Prammer, 2004:37). Kamu borç stokunun yanı sıra kamu tüketiminin GSYİH'daki payı da mali politikaların etkinliğine tesir etmektedir. Eğer bu oran belli bir eşiği aşarsa, kamu maliyesinde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi amacıyla harcamalarda kısıntıya gidilmesi beklentisi ortaya çıkabilir. Bu beklenti, cari dönemdeki tüketimi arttırıcı bir etkiye neden olabilir (Neicheva, 2007:6).

Daraltıcı mali politikaların genişletici etkilerine yönelik talep yönlü kanallardan bir diğeri ise *faiz oranları üzerindeki kredibilite etkisi (credibility effect on interest rates)*'dir. McDermott ve Westcott (1996), faiz oranlarındaki değişimin neden olduğu bu etkinin altını çizmektedir. Şöyle ki; kamu borç stokunun yüksek olduğu ya da kamu borçlarının hızla arttığı bir ülkede yatırımcılar, borçların zamanında ödenmeme veya enflasyon riskine

karşı faiz oranı primi (interest rate premium) elde etmektedir. Böyle bir durumda uygulanan daraltıcı mali politikalar, kamu maliyesinin uzun vadeli sürdürülebilirliğini etkileyerek, kamu borç stokunun azalmasına neden olmaktadır. Bu durum faiz oranlarındaki azalmaya bağlı olarak hem enflasyonist beklentilerin hem de risk priminin azalmasına yol açabilir. Bu ise tüketicilerin sahip oldukları varlıklarının piyasa değerlerinin, başka bir ifadeyle refahlarının yükselmesine ve faiz oranlarına duyarlı yatırımların artmasına neden olabilir (Prammer, 2004:38).

Genişletici mali daralma hipotezi, talep yönlü bu açıklamaların yanı sıra arz yönlü açıklamalara da konu olmuştur. Alesina vd. (2002), mali politikaların emek piyasası aracılığı ile ekonomiyi etkilediği arz yönlü bir model geliştirmiştir. Söz konusu modele göre; kamu harcamalarındaki bir azalma, özellikle kamu çalışanlarının reel ücretlerindeki bir düşme, özel sektördeki ücretlerin azalmasına yönelik bir baskıya neden olmaktadır. Bu baskı, emek piyasasındaki birim maliyetleri düşürmektedir. Bu ise sermayenin marjinal karlılığını arttırarak yatırım kararlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu açıdan Alesina vd. (2002) tarafından geliştirilen arz yönlü modelde; daraltıcı mali politikaların, özel sektör ücret politikasını etkileyerek yatırımları teşvik ettiği ifade edilmektedir.

Genişletici mali daralma hipotezi genel olarak değerlendirildiğinde, Keynesyen paradigmanın genişletici mali politikaların genişletici etkiler yaratarak özel sektörün tüketim harcamalarının artmasına neden olacağını öngörüsüne uygun olmayan bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu teorik çerçeve aynı zamanda, mali politikaların etkisizliğini temel alan Rasyonel Beklentiler ile Rikardocu Denklik hipotezinin öngörülerine de uymamaktadır. Çünkü genişletici mali daralma hipotezinde, mali daralmanın tüketimi canlandırdığı ve buna bağlı olarak da toplam talep ve çıktıda artış yaşandığı ifade edilmektedir. Bu nedenle söz konusu hipotez, toplam çıktıdaki artışla ölçüden mali politikaların etkinliğini, daraltıcı mali politikalara dayandırmaktadır.

3. MALİYE POLİTİKALARININ ETKİNLİĞİNE YÖNELİK AMPİRİK LİTERATÜR

Mali politikaların ekonomik faaliyetler üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik olarak çok sayıda ampirik çalışma yapılmıştır. Söz konusu çalışmalarda birbirinden farklı yöntemler kullanılmıştır. Bu yöntemlerden ilki, yapısal makro ekonometrik modellerdir. İkincisi, mali politika şoklarının etkilerini belirlemeye yönelik VAR modelleridir. Üçüncüsü ise mali politikadaki değişimlerin özel tüketim ve yatırımlar, milli tasarruflar, net ihracat ve çıktı üzerindeki etkilerini test etmeye yönelik panel veri modelleridir.

3.1. Yapısal Makro Ekonometrik Modeller

Yapısal makro ekonometrik modeller, temel makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişkileri incelemekte ve bu ilişkiler temelinde karar alıcılara iktisat politikasının tasarımı noktasında yardımcı olmaktadır. Mali politikaların makro ekonomik etkilerini belirlemeye yönelik yapısal modeller ise mali genişlemenin toplam talep ve çıktı üzerindeki çarpan etkisini incelemektedir.

Literatürde mali çarpanların değerini belirlemeye yönelik olarak çok sayıda çalışma yapılmıştır (Roeger ve Veld, 2002; Barrell et al., 2004; Hunt ve Laxton, 2003; Ducanes et al, 2006). Makro ekonomik model simülasyonlarına dayalı olarak yapılan bu çalışmalarda ağırlıklı olarak, kamu harcamalarındaki bir değişikliğin çarpan mekanizması yoluyla toplam talep ve çıktı düzeyini nasıl ve hangi yönde etkilediğini incelenmiştir. Tablo 1’de, dinamik makro modelleme tekniklerine dayalı olarak yapılan çalışmalar ve bu çalışmalardaki kamu tüketim harcamaları çarpanlarının kısa ve uzun dönemli değerleri gösterilmiştir.

Tablo 1: Yapısal Modellerdeki Kamu Tüketim Harcamaları Çarpanları

	Para Politikası Varsayımları	Kısa Dönemdeki Mali Çarpanlar				Uzun Dönemdeki Mali Çarpanlar			
		Almanya	Fransa	İtalya	İngiltere	Almanya	Fransa	İtalya	İngiltere
QUEST Modeli (EC)	Faiz oranları sabitlenmiş	0.9	0.9	0.9	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	Fiyat düzeyi hedeflemesi	0.6	0.8	0.7	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0
MULTIMOD Modeli (IMF)	Faiz oranları sabitlenmiş ve enflasyon hedeflemesi uygulanmakta	1.3	1.3	1.3	-	-0.2	-0.2	-0.2	-
NIGEM Modeli (NIESR)	Faiz oranları sabitlenmiş ve enflasyon hedeflemesi uygulanmakta	1.0	0.8	0.7	0.6	0.0	0.0	0.0	-0.1
INTERLINK Modeli (OECD)	Sabit döviz kuru ve faiz oranı	1.5	0.8	1.2	-	-0.3	0.2	-0.1	-

Kaynak: HEMMING, R., KELL, M. ve MAHFOUZ, S. 2002, “The Effectiveness of Fiscal Policy in Stimulating Economic Activity – A Review of the Literature,” IMF Working Paper 02/208, Washington.

*QUEST Modeli, Avrupa Komisyonu (European Commission-EC) tarafından; MULTIMOD Modeli, Uluslararası Para Fonu (International Money Fund-IMF) tarafından; NIGEM Modeli, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (National Institute of Economic and Social Research-NIESR) tarafından; INTERLINK Modeli ise Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD) tarafından mali çarpanların makro ekonomik etkilerini belirlemek amacıyla yapılan simülasyona dayalı makro modellerdir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere; EC, IMF, NIESR ve OECD tarafından yapılan çalışmalarda; Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere’de mali

çarpanların kısa dönemde pozitif; uzun dönemde ise dışlama etkisine bağlı olarak sıfır ya da negatif değer aldığı tespit edilmiştir. Şöyle ki; kısa dönemde mali çarpanların değeri, ilgili ülke ve modeller açısından 0.5 ila 1.5 arasında değişmektedir. Uzun dönemde ise QUEST ve NIGEM modellerinde maliye politikasının toplam talep ve çıktı üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı, başka bir ifadeyle mali çarpanın değerinin sıfır olduğu; MULTIMOD ve INTERLINK modellerinde ise mali çarpanların negatif değer aldığı ifade edilmiştir (Hemming, Kell ve Mahfouz, 2002).

Maliye politikası simülasyonlarından türetilmiş kısa dönemli mali çarpanlara ilişkin diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Richardson (1998) tarafından OECD'nin INTERLINK modeli kullanılarak yapılan çalışmada, kamu harcamalarındaki bir artışın çıktı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, kamu harcamaları çarpanının başlangıçta pozitif değer aldığı; ancak ilerleyen süreçte dışlama etkisine bağlı olarak çarpan değerinin giderek azaldığı ifade edilmiştir. Benzer bir sonuç, Hunt ve Laxton (2003) tarafından da vurgulanmıştır. IMF'nin MULTIMOD modelinin kullanıldığı ve Euro bölgesinin incelendiği çalışmada, uzun dönemli mali çarpanın negatif olduğu ifade edilmiştir. Aynı şekilde Ducanes vd. (2006) tarafından dört Asya ülkesine (Bangladeş, Çin Halk Cumhuriyeti, Endonezya ve Filipinler) yönelik olarak yapılan çalışmada, kamu harcamaları çarpanının değeri kısa dönemde pozitif; uzun dönemde ise negatif olarak tespit edilmiştir.

Bartolini, Razin ve Symansky (1995) tarafından IMF'nin çok ülkeli MULTIMOD modeli kullanılarak yapılan çalışmada ise G 7 ülkelerinde 1990'lı yıllarda yaşanan mali yeniden yapılanmanın makro ekonomik etkileri ele alınmıştır. Çalışmada, G 7 ülkelerinde bütçe açıklarını azaltmaya yönelik olarak uygulanan mali politikaların başlangıçta toplam çıktıyı olumsuz yönde etkilediği; ancak bu etkinin orta ve uzun dönemde kaybolduğu ifade edilmiştir. Çalışmada, G 7 ülkelerinde uygulanan mali uyum politikalarının toplam çıktı ve istihdam üzerindeki etkilerinin geçici olduğu; kamu tüketim harcamalarında yaşanan azalmanın orta ve uzun dönemde özel yatırımlardaki artışla telafi edildiği vurgulanmıştır. Benzer şekilde, Avrupa Komisyonu (2003) tarafından QUEST modeli kullanılarak yapılan bir diğer çalışmada, faiz dışı fazla vurgusu ile öne çıkan mali uyum sürecinin makro ekonomik etkileri ele alınmıştır. Çalışmada, dönemler arası bütçe kısıtının mali politikaların etkinliğini azalttığı; bu nedenle mali uyum sürecinin kısa dönemde daraltıcı etkiler gösterdiği ifade edilmiştir. Ancak daraltıcı etkilerin, orta ve uzun dönemde giderek azaldığı ve genişletici etkilerin öne çıktığı vurgulanmıştır.

Yapısal makro ekonometrik modellere dayalı bu çalışmalarda, mali çarpanların değerinin kısa dönemde pozitif; uzun dönemde ise sıfır ya da negatif değer aldığı görülmektedir. Bu durum, kamu harcamalarının genişletici etkilerinin kısa dönemde oldukça yüksek; uzun dönemde ise, çarpan değerlerinin sıfır ya da negatif değer almasından dolayı, düşük olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çeşitli kurumlar tarafından maliye

politikası simülasyonlarına dayalı olarak yapılan çalışmalarda, mali politikaların uzun dönemli etkinliğinin düşük olduğu bulgusuna ulaşılmaktadır.

3.2. VAR Modelleri

Yapısal makro ekonometrik modellerin yanı sıra mali politikaların etkinliğini test etmeye yönelik bir diğer yöntem, VAR modelleridir. VAR modelleri, mali politika şoklarının temel makro ekonomik değişkenler üzerindeki dinamik etkilerini belirlemek amacıyla yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

Literatürde VAR modelleri kullanılarak yapılan çalışmalar, mali verilerin çok yeterli olmaması ve maliye politikası şoklarının belirlenmesindeki zorluklar nedeniyle çok farklı yaklaşımlara dayanmaktadır. Bu yaklaşımlardan ilki; Sims (1980) tarafından öne sürülen ve Fatas ve Mihov (2001) tarafından mali politikaların etkilerine uygulanan rekürsif (recursive) yaklaşımıdır. İkincisi; Blanchard ve Perotti (2002) tarafından önerilen ve Perotti (2004) tarafından geliştirilen yapısal VAR analizidir. Üçüncüsü; Uhlig (2005) tarafından geliştirilen ve Mountford ve Uhlig (2005) tarafından maliye politikası analizlerine uygulanan işaret kısıtları (sign restrictions) yaklaşımıdır. Dördüncüsü ise Ramey ve Shapiro (1998) tarafından geliştirilen ve Edelberg, Eichenbaum ve Fisher (1999) tarafından da kullanılan olay etüdü (event study) yaklaşımıdır.

Mali politikaların etkinliğini, VAR temelli bu yaklaşımlara dayalı olarak inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar, incelendikleri ülkeler, örneklemeler ve ulaşılan sonuçlar itibariyle Tablo 2’de gösterilmektedir. Mali politika şoklarının etkileri test etmeye yönelik VAR temelli bu çalışmaların çoğunda, kamu harcamaları ile toplam çıktı arasında doğrusal ve pozitif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiş ve mali çarpanın uzun dönemde bile negatif olmadığı vurgulanmıştır. Yapılan bu çalışmalarda ayrıca, vergi indirimlerinin neden olduğu genişletici etkinin kamu harcamalarından daha fazla olduğu da vurgulanmıştır. Şöyle ki; kamu harcamaları çarpanının değerinin 1’den küçük olduğu ve giderek azaldığı; vergi çarpanının ise 1’den büyük olduğu ifade edilmiştir (Blanchard ve Perotti, 2002; Mountford ve Uhlig, 2008).

Son dönemde yapılan VAR analizlerinde ise mali çarpanların değerinin giderek azaldığı ve mali konsolidasyon politikalarının genişletici etkilere neden olduğu ifade edilmiştir (Blanchard ve Perotti, 2002; Mountford ve Uhlig, 2008; Bilbiie, Meier ve Müller, 2008; Bergman ve Hutchison, 2010). Mali politikaların Keynesyen olmayan etkileri ya da maliye politikasının asimetrik etkileri olarak ifade edilen bu genişletici etki; kredi kısıtlamalarının hafiflemesi ile finansal piyasaların etkinliğinin artması; buna bağlı olarak da tüketimin cari harcanabilir gelir üzerindeki bağımlılığının azalması ile açıklanmıştır. Buna ek olarak, finansal piyasaların deregülasyonu ve para politikasının yönetimindeki değişimlerde genişletici etkilere neden olan faktörler olarak dikkat çekmiştir (Carvalho, 2009:23).

Tablo 2: Maliye Politikalarının Etkinliğini Test Etmeye Yönelik VAR Temelli Çalışmalar

ÇALIŞMA	ÜLKE ve ÖRNEKLEM	SONUÇLAR
Ramey ve Shapiro (1998)	ABD (1947-1996)	Savunma harcamalarına dayalı genişletici mali politikaların GSYİH üzerindeki etkileri pozitifdir. Ancak bu pozitif etki, mali genişlemeyi izleyen üç yıl içinde kaybolmaktadır.
Edelberg, Eichenbaum ve Fisher (1999)	Amerika Birleşik Devletleri (ABD) (1948-1996)	Kamunun mal ve hizmet alımları; reel ücretler, yerleşiklerin yatırımları ve tüketim harcamalarını azaltmakla birlikte istihdam, çıktı ve yerleşik olmayanların yatırımlarını olumlu yönde etkilemektedir.
Fatas ve Mihov (2001)	ABD (1960-1996)	Kamu harcamalarındaki bir değişim, pozitif ve 1'den büyük mali çarpan ile genişletici etkilere neden olmaktadır.
Blanchard ve Perotti (2002)	ABD (1947-1997)	Kamu harcamalarındaki artışlar çıktıyı arttırmakta iken; vergilerdeki artışlar çıktıyı azaltmaktadır.
Kuttner ve Posen(2002)	Japonya (1976-1999)	Mali politikalarındaki değişiklikler reel etkilere neden olmaktadır. Genişletici mali politikalar Keynesyen yaklaşıma uygun bir biçimde genişletici; daraltıcı mali politikalar ise daraltıcı etkiler göstermektedir.
Chang, Liu ve Thompson (2002)	Güney Kore (1954-1996), Tayvan (1951-1996), Tayland (1951-1995)	Her üç ülke açısından da genişletici mali politikaların toplam çıktı üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu açıdan mali politikaların ekonomi üzerinde teşvik edici bir etkisi yoktur.
Marcellino (2002)	Fransa, Almanya, İtalya, İspanya (1981-2001)	Kamu harcamaları çıktı düzeyini arttırmada etkin değildir. Benzer şekilde vergi indirimleri de konjonktürel dalgalanmaları azaltmada herhangi bir etkinliğe sahip değildir.
Burnside, Eichenbaum ve Fisher (2004)	ABD (1947-1995)	Mali politikalarındaki değişiklikler, bir yandan kamunun mal ve hizmet alımlarını arttırmakta; diğer yandan da sermaye ve işgücü gelirleri üzerindeki vergi yükünü arttırmaktadır.
Perotti (2004)	ABD (1960-2001), İngiltere (1963-2001), Avustralya (1960-2001), Almanya (1960-1989) ve Kanada (1961-2001)	1980 öncesi dönemde kamu harcamalarının toplam çıktı üzerindeki etkileri tüm ülkeler açısından pozitifdir. Kamu harcamaları çarpanı 1980 sonrası dönemde ise Almanya, İngiltere ve Kanada da negatif değer almıştır.

ÇALIŞMA	ÜLKE ve ÖRNEKLEM	SONUÇLAR
Pereira ve Sagalés (2006)	Portekiz (1977-2004)	Maliye politikasının çıktı üzerindeki etkileri, politika araçlarına göre farklılaşmaktadır. Şöyle ki; kamu yatırımları ile doğrudan ve dolaylı vergiler, Keynesyen etkilere neden olmakta iken; kamu transfer harcamaları ile tüketim harcamaları Keynesyen olmayan etkilere neden olmaktadır.
Cerda, Gonzalez ve Lagos (2006)	Şili (1833-2000)	Kamu harcamalarındaki bir artış, GSYİH üzerinde negatif bir etkiye neden olmaktadır. Benzer şekilde vergi gelirlerindeki bir artış da GSYİH'ı azaltmaktadır. Bu açıdan mali politikalar, Keynesyen olmayan bir etkiye sahiptir.
Ramos ve Sagales (2007)	İngiltere (1970-2005)	Maliye politikasının çıktı üzerindeki etkileri doğrudan ve dolaylı vergiler açısından Keynesyen; kamu harcamaları açısından ise Keynesyen olmayan etkiler göstermektedir.
Giordano vd. (2007)	İtalya (1982-2004)	Kamunun mal ve hizmet alımları, ekonomik faaliyetler üzerinde pozitif bir etkiye neden olmaktadır. Bu yönüyle kamu harcamalarındaki artışlar, kısa dönemde Keynesyen etkiler göstermektedir.
Erdoğan (2007)	Türkiye (1987-2006)	Mali daralmanın tüketim üzerinde herhangi bir canlandırıcı etkisi bulunmamaktadır. Bu açıdan mali konsolidasyonun toplam talep ve çıktı üzerinde genişletici bir etkisi söz konusu değildir.
Bilbiie, Meier ve Müller (2008)	ABD (1957-1979; 1983-2004)	1980 öncesi dönemde kamu harcamalarındaki bir değişim; çıktı, tüketim ve reel ücret üzerinde pozitif bir etki ortaya çıkarmıştır. Ancak bu pozitif etki, 1982 sonrasında değişime uğramış ve kamu harcamalarının genişletici etkileri azalmaya başlamıştır.
Claeys (2008)	ABD (1965-2003)	Mali genişleme, beklentileri olumsuz yönde etkileyerek çıktı üzerinde daraltıcı etkilere neden olmaktadır.
Caldara ve Kamps (2008)	ABD (1955-2006)	Mali politikalarındaki değişiklikler, tüketim ve çıktı üzerinde Keynesyen etkilere neden olmaktadır.
De Castro ve De Cos, (2008)	İspanya (1980-2004)	Yüksek enflasyon ve kamu açıklarına neden olmakla birlikte mali genişlemenin kısa dönemde pozitif etkileri tespit edilmiştir. Ancak orta ve uzun dönemde bu pozitif etkiler yerine negatif etkilere bırakılmaktadır.

ÇALIŞMA	ÜLKE ve ÖRNEKLEM	SONUÇLAR
Afonso ve Claeys (2008)	Fransa, Almanya, Portekiz ve İspanya (1970-2004)	Bütçe açıklarındaki artış, Almanya ve İspanya'da Keynesyen etkiler ortaya çıkarmıştır. Fransa ve Portekiz'de ise mali daralmanın pozitif etkileri gözlemlenmiştir.
Mountford ve Uhlig (2008)	ABD (1955-2000)	Bütçe açıklarına neden olmakla birlikte kamu harcamalarındaki bir artış, toplam çıktıyı arttırmaktadır. Bununla birlikte kamu harcamalarındaki artış özel harcamaları dışlamaktadır.
Bergman ve Hutchison (2010)	Danimarka (1971-2000)	Maliye politikasındaki değişiklikler, çıktı ve tüketim üzerinde Keynesyen etkilere neden olmaktadır. Ancak mali konsolidasyonun ekonomi üzerinde herhangi bir daraltıcı etkisine rastlanılmamıştır.
Jha vd. (2010)	Çin (1995-2009), Hong-Kong (1992-2009), Hindistan (1996-2009), Endonezya (1993-2009), Kore (1991-2009), Malezya (1991-2009), Filipinler (1985-2009), Singapur (1988-2009), Kuzey Tayvan (1977-2009), Tayland (1993-2009)	Genişletici mali politikaların çıktı üzerindeki etkileri oldukça düşük düzeyde iken; daraltıcı politikalar toplam çıktıyı olumsuz yönde etkilemektedir.
Kamal (2010)	İngiltere (1971-2009)	Kamu harcamalarının bütçe açığı verilerek arttırılması durumunda toplam çıktı pozitif yönde etkilenmektedir. Ancak kamu harcamalarının denk bütçe ilkesi temel alınarak arttırılması durumunda, vergilerdeki artışın daraltıcı etkileri harcama artışının genişletici etkilerinden daha baskın olmaktadır.

3.3. Çok Ükeli Yatay Kesit ve Panel Veri Modelleri

Mali politikaların etkinliğini test etmeye yönelik bir diğer yöntem ise panel veri analizlerdir. Özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren hızla artmaya başlayan panel veri modellerinde, mali politika şoklarının genişletici mi yoksa daraltıcı mı olduğu sorgulanmıştır. Bu yönüyle son dönemde panel veri modellerine dayanılarak yapılan çalışmaların mali politikadaki Keynesyen olmayan etkileri test etmeye yönelik olduğu söylenebilir.

Panel veri modellerine dayanılarak mali politikaların etkinliğini inceleyen çalışmalar; incelendikleri ülkeler, örneklemeler ve ulaşılan sonuçlar itibarıyla Tablo 3'de gösterilmektedir. Mali politika şoklarının özel tüketim ve yatırım harcamaları ile toplam çıktı üzerindeki etkilerine odaklanan bu çalışmalar, ulaştıkları sonuçlar itibarıyla iki kısma ayrılmaktadır. Hjelm (2002), Van Aarle ve Garretsen (2003), Hogan (2004) ile Schclarek (2007) tarafından yapılan çalışmalarda, Keynesyen paradigmanın temel öngörülerine uygun sonuçlara ulaşılmıştır. Giavazzi ve Pagano (1990) tarafından yapılan çalışmayı izleyen süreçte ise daraltıcı maliye politikalarının genişletici etkilerine ilişkin olarak yoğun bir ampirik literatür ortaya çıkmıştır. Söz konusu literatürde çeşitli ülkelerde uygulanan mali uyum programlarının, Keynesyen paradigmanın öngörülerine uygun olmayan bir biçimde, özel talep üzerinde genişletici etkilere neden olduğu ifade edilmiştir.

Mali politikalarının sürdürülebilirliğini ve yüksek seviyelerde olan kamu borç stokunun azaltılmasını temin etmek amacıyla uygulanan mali uyum programlarının Keynesyen olmayan etkileri, literatürde farklı şekillerde ele alınmıştır. Alesina ve Perotti (1995), Alesina ve Ardagna (1998), Alesina vd., (2002) ve Ardagna (2004), mali disiplinin sağlanmasına yönelik olarak uygulanan daraltıcı kamu harcamaları politikasının genişletici etkilerini ele almıştır. Bu çalışmalarda, kamu harcamalarında kısıntıya gidilmesinin vergi yükünün düşmesine yönelik beklentileri arttırdığı ve bireylerin tüketim ve yatırım kararlarını olumlu etkilediği; buna bağlı olarak da daraltıcı mali politikaların genişletici etkilere neden olduğu vurgulanmıştır. McDermott ve Wescott (1996), Perotti (1999), Zaghini (2001) ile Afonso (2006) ise mali uyum programlarının genişletici etkilerini, bütçe açığı ile kamu borç stokunun miktarı gibi çeşitli mali göstergelere bağlı olarak ele almış ve kamu maliyesinin sürdürülemez hale gelmesi durumunda uygulanacak mali politikaların genişletici etkilere neden olabileceğini ifade etmiştir.

Panel veri analizlerine dayanılarak yapılan bu çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, mali politikaların asimetric, başka bir ifadeyle Keynesyen olmayan, etkilerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu

çalışmalarda, bütçe açığını azaltmak amacıyla uygulanan daraltıcı politikaların piyasalarda güven ortamı yaratarak bireylerin geleceğe yönelik beklentilerini olumlu yönde etkilediği ve buna bağlı olarak da başta tüketim harcamaları olmak üzere ekonominin birçok alanında genel bir iyileşmenin yaşandığı ifade edilmiştir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Dünya ekonomik sisteminin 1929 yılında yaşadığı Büyük Buhran, küçük ve etkinsiz bir devlet anlayışını temel alan klasik iktisatçıların yanlıgısını ortaya çıkarmış ve devletin ekonomide aktif bir rol oynaması gerektiği ileri sürülmüştür. 1929 yılındaki Büyük Buhran'ı izleyen süreçte önem kazanan Keynesyen paradigmayla birlikte, mali politika araçlarındaki bir değişimin toplam çıktı üzerindeki etkisine yönelik tartışmalar önem kazanmış ve genişletici mali politikaların başta özel tüketim harcamaları olmak üzere toplam çıktı üzerinde genişletici etkilere neden olduğu ileri sürülmüştür.

Tablo 3: Maliye Politikalarının Etkinliğini Test Etmeye Yönelik Panel Veri Çalışmaları

ÇALIŞMA	ÜLKE ve ÖRNEKLEM	SONUÇLAR
Giavazzi and Pagano (1990)		Kamu tüketim harcamaları ile özel tüketim harcamaları arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir.
Alesina ve Perotti (1995)	20 OECD Ülkesi (1960-1992)	Güçlü mali uyum önlemleri, ekonomide herhangi bir daralma ortaya çıkarmamakta ve işsizliğe neden olmamaktadır. Mali uyum süreci aksine, özel sektör yatırımlarını teşvik etmekte ve rekabet gücünü artırmaktadır. Bu yönüyle mali uyum süreci (bütçe açığı azaltıcı politikalar) Keynesyen olmayan sonuçlara neden olmaktadır.
Giavazzi ve Pagano (1996)	19 OECD Ülkesi (1976-1992)	Mali konsolidasyon (daraltıcı mali politikalar), özel tüketim harcamaları üzerinde genişletici (Keynesyen olmayan) etkilere neden olmaktadır. Genişletici etkiler sadece kamu tüketim harcamalarından kaynaklanmamakta; bunun yanı sıra vergi ve transfer harcamalarındaki değişikliklerinden de kaynaklanmaktadır.
McDermott ve Westcott (1996)	20 OECD Ülkesi (1970-1995)	Mali konsolidasyon geleceğe yönelik beklentileri olumlu yönde etkileyerek Keynesyen öngörüye uygun olmayan sonuçlara neden olmaktadır. Şöyle ki; daraltıcı mali politika uygulamaları gelecekteki vergi yükümlülüklerinin düşmesi yönündeki beklentileri arttırarak özel tüketim ve yatırımları teşvik etmektedir.
Perotti (1999)	19 OECD Ülkesi (1965-1994)	Kamu borçlarının ve bütçe açıklarının yüksek olduğu dönemlerde uygulanan daraltıcı mali politikaların özel tüketim harcamaları üzerindeki etkisi, beklentilerin aksine genişleticidir. Bu durum mali politikaların uygulandığı konjonktürel durumun politika sonuçları etkilediğini göstermektedir.
Giavazzi, Jappelli ve Pagano (2000)	18 OECD Ülkesi (1970-1996) 150 Sanayileşmiş ve gelişmekte	Mali daralmanın tasarruflar üzerindeki etkileri genişleticidir. Kamu tüketim harcamalarından ziyade net vergilerdeki değişime dayalı daraltıcı politikalar daha büyük etkiler ortaya

ÇALIŞMA	ÜLKE ve ÖRNEKLEM	SONUÇLAR
	olan ülke (1960-1995)	çıkarmaktadır.
Afonso (2001)	15 Avrupa Ülkesi (1970-1999)	Mali uyum tedbirleri, Keynesyen olmayan bazı etkilere neden olmaktadır. Bu durum özellikle, vergilerdeki artışa dayalı mali politikaların uygulanması durumunda yaşanmaktadır. Vergi oranlarındaki artış her zaman ve her koşulda özel tüketim harcamalarını olumsuz yönde etkilememektedir.
Zaghini (2001)	14 Avrupa Birliği Üyesi Ülke (1970-1998)	Bütçe açıklarını azaltmaya yönelik olarak uygulanan mali uyum tedbirleri; ekonomideki toplam tüketim ve yatırım eğilimini arttırmış, işsizliği azaltmış, uluslar arası rekabet gücünü arttırmış ve faiz oranlarını düşürmüştür. Bu ampirik kanıtlar, beklentilerin maliye politikası üzerindeki etkilerini göstermektedir.
Von Hagen, Hughes ve Strauch (2001)	20 OECD Ülkesi (1960-1998)	1990 yılına kadar Keynesyen etkilere ilişkin bulgular elde edilmiştir. Şöyle ki; mali daralmanın toplam tüketim üzerinde negatif bir etkisi olduğu ifade edilmiş ve bu etkinin çıktının büyüme hızını azalttığı vurgulanmıştır. 1990 yılından sonra ise mali politikaların Keynesyen olmayan etkileri öne çıkmıştır. Şöyle ki; mali daralma çıktının büyüme oranını olumsuz yönde etkilemediği ifade edilmiştir.
Hjelm (2002)	19 OECD Ülkesi (1970-1997)	Mali daralma dönemlerinde özel tüketim harcamaları azalmakta; mali genişleme dönemlerinde ise özel tüketim harcamaları artmaktadır. Bu sonuçlar genişletici mali daralma hipotezinin geçerli olmadığını göstermektedir.
Alesina vd. (2002)	18 OECD Ülkesi (1970-1997)	Kamu harcamaları karlılık ve ticari yatırımlar üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Bu sonuç, kamu istihdamının özel sektör ücretleri üzerinde bir baskı yapması ile ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte mali uyum sürecinin Keynesyen olmayan etkileri söz konusudur.
Purfield, 2003	25 Geçiş Ekonomisi Ülkesi (1992-2000)	Mali dengesizliklerin olduğu geçiş ekonomilerinde uygulanan kamu harcamalarına dayalı mali uyum süreci oldukça başarılı sonuçlara yol açmıştır.
Van Aarle ve Garretsen	14 Avrupa Birliği Üyesi Ülke	Kamu tüketim harcamaları ile özel sektör yatırımları arasında kısa dönemde doğusal olmayan

ÇALIŞMA	ÜLKE ve ÖRNEKLEM	SONUÇLAR
(2003)	(1990-1998)	ilişkiler bulunmaktadır. Ancak bu doğusal olmayan ilişkiler, vergiler ve transfer harcamaları söz konusu olduğunda geçerliliğini yitirmektedir. Bu yönüyle kamu tüketim harcamaları Keynesyen olmayan etkiler; vergiler ile transfer harcamaları ise Keynesyen etkiler göstermektedir.
Ardagna, (2004)	17 OECD Ülkesi (1975-2002)	Mali daralmanın genişletici etkileri bulunmaktadır. Özellikle kamu harcamalarının azaltılmasına dayalı mali istikrar uygulamaları, GSYİH'nın büyüme oranlarını olumlu yönde etkilemektedir.
Hogan (2004)	18 OECD Ülkesi (1970-1999)	Yüksek kamu borçlanmasının olduğu dönemlerde kamu tüketim harcamalarının azalması durumunda özel tüketim harcamaları artmaktadır. Ancak bu artış oldukça sınırlı düzeydedir.
Giavazzi vd. (2005)	19 OECD Ülkesi (1964-2003)	Büyük mali daralma ya da genişleme dönemlerinde net vergilerdeki bir artış milli tasarruflar üzerinde herhangi bir etkiye neden olmamaktadır.
Afonso (2006)	15 Avrupa Birliği Üyesi Ülke (1970-2005)	Kamu tüketim harcamaları ile ilişkilendirildiğinde özel tüketim harcamalarının uzun dönemli elastikiyeti negatif çıkmıştır. Bu sonuç, kamu tüketim harcamalarındaki bir azalmanın uzun dönemde özel tüketimi arttıracakını göstermektedir.
Giudice, Turrini ve Veld (2007)	14 Avrupa Birliği Üyesi Ülke (1970-2002)	Kamu borç stokunun yüksek olduğu dönemlerde kamu harcamalarında kesintiye gidilerek yapılan mali konsolidasyon, ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir.
Carmignani (2008)	22 Yüksek Gelirli Ülke ve 20 Geçiş Aşamasında Olan Ülke (1990-2003)	Maliye politikası normal zamanlarda geçiş ekonomilerinde Keynesyen etkiler; yüksek gelirli OECD ülkelerinde ise Keynesyen olmayan etkiler göstermektedir.

Maliye politikalarının etkinliğine yönelik tartışmaları şekillendiren Keynesyen paradigma, 1970'li yıllara kadar aktif bir biçimde uygulanmıştır. Ancak 1970'li yıllarda yaşanan yeniden yapılan sürecinde devletin ekonomik sistemde oynadığı rol değişime uğramış ve Keynesyen politikaların etkinliği sorgulanmıştır. Bu süreçte John Muth'un çalışmaları ile gündeme gelen Rasyonel Beklentiler Hipotezi, toplam talebi yönlendirmek amacıyla uygulanan mali politikaların kısa dönemde bile toplam çıktı üzerinden herhangi bir etkisi olmayacağını, başka bir ifadeyle mali politikaların etkisizliğini, öne sürmüştür. Benzer şekilde Robert J. Barro'nun çalışmaları ile önem kazanan Ricardocu Denklik Hipotezi'nde de Keynesyen çarpan mekanizmasının işlemediğini ifade edilmiştir.

Keynesyen paradigmanın argümanlarına ters olan bu görüşlerin yanı sıra 1990'lı yıllarda ortaya çıkan Genişletici Mali Daralma hipotezi de mali politikaların etkinliğini ve etkinlik koşullarını, Keynesyen paradigmanın öngörülerini dışında değerlendirmiştir. Genişletici Mali Daralma hipotezi, daraltıcı maliye politikalarının genişletici etkilerini ele almıştır. İlgili literatürde, mali uyum politikalarının özel tüketim harcamaları üzerindeki genişletici etkileri, ağırlıklı olarak beklentiler temelinde ele alınmıştır. Şöyle ki; uygulanan bir mali politika karşısında ekonomik karar birimlerinin davranışları ve dolayısıyla mali politikalarının olası sonuçları, bireylerin beklentilerine bağlıdır. Örneğin, bütçe açığını düşürmeye yönelik bir mali konsolidasyon politikasının ilk etkisinin daraltıcı olması düşünülmektedir. Ancak, söz konusu politikanın gelecekteki vergi yüklerinin azalmasına yönelik beklentileri harekete geçirmesi durumunda, özel tüketim ve yatırım harcamaları artabilir. Bu durum geleceğe ilişkin beklentilerin, mali politikaların etkinliği üzerinde ne derece etkili olduğunu göstermektedir.

Daraltıcı mali politikaların genişletici etkileri, ekonominin içinde bulunduğu duruma da bağlıdır. Eğer mali politikalar kamu borç stokunun çok yüksek olduğu bir ortamda uygulanmakta ise Keynesyen olmayan etkiler söz konusu olabilir. Şöyle ki; kamu borç stokunun yüksek olması durumunda vergilerde artış olacağı beklentisi ortaya çıkabilir. Böyle bir konjonktürde uygulanacak bir mali konsolidasyon tedbirler paketinin vergi artışlarına yönelik beklentileri kırması durumunda ekonomide genişletici etkiler gündeme gelebilir. Çünkü vergilerdeki artış beklentisinin kırılması, beklenen (sürekli) gelirin artmasına ve dolayısıyla tüketimin teşvik edilmesine neden olabilir.

Mali politikaların etkinliğine yönelik olarak yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde şu genellemeler yapılabilir. İlk olarak, mali daralmanın beklenen etkisi resesyon olmamalıdır. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki; daraltıcı (genişletici) mali politikalar özel tüketim harcamaları üzerinde pozitif (negatif) bir etki yaratabilir. İkincisi, kamu transfer harcamalarında kısıntıya gidilmesine dayalı politikalar, emek

piyasasının esnekliğine bağlı olarak, ekonomide genişletici etkilere neden olabilir. Üçüncü ve son olarak ise kamu borç yükünü azaltmaya yönelik olarak uygulanan mali uyum politikaları, kısa dönemde dahi toplam çıktıyı pozitif yönde etkileyebilir. Yapılan bu genellemeler ışığında mali politikaların etkinliğine yönelik olarak yapılacak çalışmalarda; kamu harcamaları, vergiler ve borçlanmanın özel tüketim ve yatırımlar üzerindeki etkileri, çeşitli ülke grupları ya da tek bir ülke açısından incelenerek, genişletici mali daralma hipotezinin geçerliliği test edilebilir.

KAYNAKÇA

- AFONSO, A. ve CLAEYS, P., 2008, “The Dynamic Behaviour of Budget Components and Output”, *Economic Modelling*, Vol. 25, s.93-117.
- AFONSO, A., 2001, “Non-Keynesian Effects of Fiscal Policy in the EU-15” Universidade Tecnica de Lisboa, *Working Paper 2001/07/DE*.
- AFONSO, A., 2006, “Expansionary Fiscal Consolidations in Europe New Evidence” *European Central Bank Working Paper Series*, 675.
- ALESINA, A. VE ARDANGA, S., 1998, “Tales of Fiscal Adjustments” *Economic Policy*, 27, s.489-545.
- ALESINA, A. ve PEROTTI R., 1995, “Fiscal Expansions and Adjustments in OECD Countries”, *Economic Policy*, Vol. 21, s.205-248.
- ALESINA, A. VE PEROTTI, R., 1996, “Fiscal Adjustments in OECD Countries: Composition and Macroeconomic Effects”, *NBER Working Paper Series*, 5730.
- ALESINA, A., ARDAGNA, S., PEROTTI, R. VE SCHIANTARELLI, F., 2002, “Fiscal Policy, Profits, and Investment”, *The American Economic Review*, 92(3), s.571-589.
- ARDAGNA, S., 2004, “Fiscal Stabilizations: When Do They Work and Why”, *European Economic Review*, Vol. 48(5), s.1047—1074.
- AVRUPA KOMİSYONU, 2003, *Public Finances in EMU*, European Economy, No 3.
- BARRELL, R., BECKER B., BYRNE J., GOTTSCHALK S., HURST I., VE VAN WELSUM D., 2004. “Macroeconomic Policy in Europe: Experiments with Monetary Responses and Fiscal Impulses.” *Economic Modelling*, Vol. 21, s.877–931.

- BARTOLINI, L., RAZIN, A. ve SYMANSKY, S., 1995, "G-7 Fiscal Restructuring in the 1990s: Macroeconomic Effects", *Economic Policy*, No.20, April, s. 111-146.
- BERGMAN U. M. ve HUTCHISON, M. M., 2010, "Expansionary Fiscal Contractions: Re-evaluating the Danish Case" *International Economic Journal*, Vol. 24, No. 1, s.71-93.
- BILBIIE, F. O., MEIER A. VE MÜLLER G. J., 2008, "What Accounts for the Changes in U.S. Fiscal Policy Transmission?", *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol. 40(7), s.1439-1470.
- BLANCHARD, O. J. ve PEROTTI, R., 2002, "An Emprical Characterization of the Dynamic Effects of Changes in Government Spending and Taxes on Output", *Quarterly Journal of Economics*, 117, s.1329-1368.
- BLANCHARD, O. J., 1990, "Comment on the F. Giavazzi and M. Pagano Article: Can Severe Fiscal Contractions be Expasionary?. Tales of Two Small European Countries", *NBER Macroeconomics Annual*, s.75-110.
- BRIOTTI, M. G., 2005, "Economic Reactions to Public Finance Consolidation: A Survey of the Literature", *ECB Occasional Paper Series*, 38, October.
- BURNSIDE, C., EICHENBAUM, M. ve FISHER, J., 2004, "Fiscal Shocks and Their Consequences", *Journal of Economic Theory*, Vol. 115(1), 89-117.
- CALDARA, D. ve KAMPS C., 2008, "What are the Effects of Fiscal Policy Shocks? A VAR-based Comparative Analysis", *ECB Working Paper Series*, 877.
- CAPET, S., 2004, "The Efficiency of Fiscal Policies: A Survey of the Literature", *CEPII Working Paper*, 2004-11, September.
- CARMIGNANI, F., 2008, "The Impact of Fiscal Policy on Private Consumption and Social Outcomes in Europe and the CIS", *Journal of Macroeconomics* 30, s.575-598.
- CARVALHO, V. M. C., 2009, *Non-Keynesian Effects of Fiscal Policy in a New-Keynesian General Equilibrium Model for the Euro Area*, Faculdade de Economia da Universidade do Porto, Doctoral Thesis.
- CERDA, R. A., GONZALEZ, H. ve LAGOS, L. F., 2006, "Is Fiscal Policy Effective? Evidence for an Emerging Economy: Chile 1833-2000", *Applied Economics Letters*, 13, s.575-580.

- CHANG, T., LIU, W. VE THOMPSON, H., 2002 “The Viability of Fiscal Policy in South Korea, Taiwan, and Thailand”, International Studies Program Working Paper, 02-09, March.
- CLAEYS, P., 2008 “Estimating the Effects of Fiscal Policy Under the Budget Constraint”, *Department of Communication of University of Teramo Working Paper Series*, 38.
- DE CASTRO, F. ve DE COS P. H., 2008, “The Economic Effects of Fiscal Policy: The Case of Spain”, *Journal of Macroeconomics*, Vol. 30, 1005-1028.
- DUCANES, G., CAGAS, M. A., QIN, D., QUISING, P. ve RAZZAQUE, M. A., 2006, “Macroeconomic Effects of Fiscal Policies: Empirical Evidence from Bangladesh, People’s Republic of China, Indonesia, and Philippines” ERD economics and research department working paper series, No.85, November.
- EDELBERG, W., EICHENBAUM M. ve FISHER J., 1999, “Understanding the Effects of a Shock to Government Purchases”, *Review of Economics Dynamics*, s.166-206.
- EKER, A., ALTAY, A. ve SAKAL, M., 2009, *Maliye Politikası (Teori, İlkeler ve Yöntemler)*, İzmir.
- ERDOĞAN, L., 2007, “Genişletici Mali Daralma Hipotezi: Türkiye Uygulaması”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Vol. 7, Sayı/No. 2, s.117-132.
- ERKAM, SERKAM, 2010, *Maliye Politikalarının Etkinliği: Teori ve Bir Uygulama*, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2010/407, Ankara.
- FATÁS, A. ve MIHOV, I., 2001, “The Effects of Fiscal Policy on Consumption and Employment: Theory and Evidence”, *CEPR Discussion Paper*, 2760, April.
- GIAVAZZI, F. ve M. PAGANO, 1996, “Non-Keynesian Effects of Fiscal Policy Changes: International Evidence and the Swedish Experience”, *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 3(1), s.67-103.
- GIAVAZZI, F. ve PAGANO, M., 1990, “Can Severe Fiscal Contractions be Expansionary? Tales of Two Small European Countries” *NBER Macroeconomics Annual*, s.75-110.
- GIAVAZZI, F., JAPPELLI, T. ve PAGANO, M., 2000, “Searching for nonlinear effects of fiscal policy: Evidence from industrial and developing countries,” *European Economic Review*, 44, s.1259-1289.

- GIAVAZZI, F., JAPPELLI, T., PAGANO, M. ve BENEDETTI, M., 2005, "Searching for Non-Monotonic Effects of Fiscal Policy: New Evidence", NBER Working Paper Series, No. 11593.
- GIORDANO, R., MOMIGLIANO, S., NERI, S. ve PEROTTI, R., 2007, "The Effects Of Fiscal Policy in Italy: Evidence From A VAR Model", *European Journal of Political Economy*, 23, s.707–733.
- GIUDICE, G., TURRINI, A., ve VELD J., 2007, "Non-Keynesian Fiscal Adjustments? A Close Look at Expansionary Fiscal Consolidations in the EU", *Open Economic Review*, 18, s.613-630.
- HEMMING, R., KELL, M. ve MAHFOUZ, S. 2002, "The Effectiveness of Fiscal Policy in Stimulating Economic Activity – A Review of the Literature," IMF Working Paper 02/208, Washington.
- HEYLEN, F. ve EVERAERT, G., 2000, "Success and Failure of Fiscal Consolidation in the OECD: A Multivariate Analysis" *Public Choice*, 105(1/2), s.103-124.
- HJELM, G., 2002, "Is Private Consumption Growth Higher (Lower) During Periods of Fiscal Contraction (Expansions)?", *Journal of Macroeconomics*, 24(1), s.17-39.
- HOGAN, V., 2004, "Expansionary Fiscal Contractions? Evidence from a Panel Data", *Scandinavian Journal of Economics*, Vol. 106(4), s.647-659.
- HUNT, B., ve LAXTON D., 2003, "Some Simulation Properties of the Major Euro Area Economies in MULTIMOD", *IMF Working Paper* No. 31.
- JHA, S., MALLICK, S., PARK, D. ve QUISING, P., 2010, "Effectiveness of Countercyclical Fiscal Policy: Time-Series Evidence from Developing Asia", *ADB Economics Working Paper Series*, No.211.
- KAMAL, M., 2010., "Empirical Investigation of Fiscal Policy Shocks in the UK", *Munich Personal RePEc Archive*, No. 26473, November.
- KUTTNER, K. N. ve POSEN, A. S., 2002, "Fiscal Policy Effectiveness in Japan", *Journal of the Japanese and International Economies*, 16, s.536-558.
- MARCELLINO, M., 2002, "Some Stylized Facts on Non-Systematic Fiscal Policy in the Euro Area" *Università Bocconi Working Paper Series*, 225.
- MCDERMOTT, C. J. ve WESCOTT, R. F., 1996, "An Empirical Analysis of Fiscal Adjustments", *IMF Staff Papers*, 43(4), s.725-753.

- MOUNTFORD, A. ve UHLIG H., 2008, "What Are the Effects of Fiscal Policy Shocks?", *NBER Working Paper*, 14551, December.
- MOUNTFORD, A. ve UHLIG, H., 2005, "What are the Effects of Fiscal Policy Shocks?" University of London, Royal Holloway College, *SFB Discussion Paper*, 039.
- NEİCHEVA, MARİA, 2007, "Non-Keynesian effects of Government Spending: Some implications for the Stability and Growth Pact", MPRA Paper No. 5277, September.
- PEREIRA, A. M. ve SAGALÉS O.R., 2006, "On the Effect of Fiscal Policies in Portugal", *College of William and Mary Department of Economics Working Paper*, 35.
- PEROTTI, R., 1999, "Fiscal Policy in Good Times and Bad", *Quarterly Journal of Economics*, 114(4), s.1399-1436.
- PEROTTI, R., 2004, "Estimating the Effects of Fiscal Policy in OECD Countries", *Università Bocconi Working Paper Series*, 276.
- PRAMMER, D., 2004, "Expansionary Fiscal Consolidations? An Appraisal of the Literature on Non-Keynesian Effects of Fiscal Policy and a Case Study for Austria", *Monetary Policy & the Economy*, 3, s.34-52.
- PURFIELD, C., 2003, "Fiscal Adjustment in Transition Countries: Evidence From the 1990s", *IMF Working Paper*, 03-36.
- RAMEY, V. A. ve SHAPIRO M. D., 1998, "Costly Capital Reallocation and the Effects of Government Spending", *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, Vol. 48, s.145-195.
- RAMOS, X. ve SAGALES O. R., 2007, "Long Term Effects of Fiscal Policy on the Size and the Distribution of the Pie in the UK", *Robert Schuman Centre for Advanced Studies Working Paper*, 2007/39.
- RICHARDSON, PETE, 1998, "The Structure and Simulation Properties of OECD's Interlink Model", *OECD Economic Review*, No. 10, Spring, s. 57-122.
- RÖGER, W. ve VELD, J. İ., 2002. "Some Selected Simulation Experiments with the European Commission's QUEST Model", European Commission Directorate-General For Economic And Financial Affairs, No. 178, European Commission, Brussels.
- SAVAŞ, VURAL, 2000, *İktisatın Tarihi*, 4. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.

- SCHLAREK, A., 2007, "Fiscal Policy and Private Consumption in Industrial and Developing Countries", *Journal of Macroeconomics*, 29, s.912-939.
- SIMS, C. A., 1980, "Macroeconomics and Reality", *Econometrica*, Vol. 48(1), 1-48.
- SUTHERLAND, A., 1997, "Fiscal Crises and Aggregate Demand: Can High Public Debt Reverse the Effects of Fiscal Policy", *Journal of Public Economics*, 65(2), s.147-162.
- UHLIG, H., 2005, "What Are the Effects of Monetary Policy on Output? Results From an Agnostic Identification Procedure", *Journal of Monetary Economics*, Vol. 52(2), s.381-419.
- VAN AARLE, B. ve GARRETSEN H., 2003, "Keynesian, Non-Keynesian or No Effects of Fiscal Policy Changes? The EMU Case", *Journal of Macroeconomics*, Vol. 25(2), s.213-240.
- VON HAGEN, J., HUGHES, H. A. ve STRAUCH R., 2001, "Budgetary Consolidation in EMU", *European Commission Economic Papers*, 148.
- ZAGHINI, A., 2001, "Fiscal adjustments and economic performing: a comparative study", *Applied Economics*, 33, 613-624.
- ZAGLER MARTIN ve DÜRNECKER GEORG, 2003. "Fiscal Policy and Economic Growth," *Journal of Economic Surveys*, Vol. 17(3), s.397-418.